

INTERVIEW MARJAN MINNESMA

‘HET KÁN WEL, MAAR JIJ WIL HET NIET!’

Tekst: Rob Janssen en Bernard Gerard

Europa doet het beter dan Nederland, voor 99 euro naar Zuid-Spanje vliegen is straks te goedkoop en in het jaar 2030 kunnen we ‘over’ op duurzame energie. Opvallende uitspraken van Marjan Minnesma. Zij is directeur van de stichting Urgenda, een actie-organisatie voor duurzaamheid en innovatie. Al twee keer is zij uitgeroepen tot de meest invloedrijke duurzame Nederlander.

‘De EU doet het inhoudelijk beter dan de Nederlandse overheid. Voor het werk van Urgenda is het een zegen dat de EU dingen aandurft die de nationale overheden niet durven. Aan Europa heb je veel meer op het gebied van natuur en duurzaamheid. Europa kijkt wat langer vooruit, begon bijvoorbeeld twintig jaar geleden al over het verduurzamen van de bouw en stelde dat in 2020 alle nieuwbouw energieneutraal moet zijn. Nu pas worden landen wakker: hoe gaan we dat doen? Op Europa is inhoudelijk van alles af te dingen – bijvoorbeeld vanwege het democratisch gehalte –

maar voor milieu en duurzaamheid is de Europese overheid een zegen. Omdat daar toch daadkracht vandaan komt, evenals oplossingen voor de lange termijn die enorme effecten hebben. Dingen die nationale overheden nooit zullen durven te doen.’

Wij horen wel andere verhalen. Bijvoorbeeld in relatie met de auto-industrie.

‘Die auto-industrie heeft natuurlijk effectief vertraagd, maar de normen zijn wel steeds verder aangescherpt. In dat opzicht loopt Europa mijlen voor op de Verenigde Staten. Duitsland was

Marjan Minnesma (1966) studeerde bedrijfskunde, filosofie en rechten. Daarna werkte ze voor Novem, een agentschap voor innovatie van het ministerie voor Economische Zaken. Vervolgens ging ze bij Greenpeace aan de slag als campagnedirecteur tot ze door Jan Rotmans, hoogleraar Transitie-management aan de Erasmus Universiteit, werd gevraagd om mee te denken over een agenda voor een duurzame toekomst. Hiermee was Urgenda geboren.

zonder Europa nooit gekomen tot wat er nu is op autogebied, want dat land wil zijn auto-industrie beschermen; Duitsland is de sterkste lobby-macht tegen luchtverontreiniging, voor het klimaat, et cetera. Het Europese milieurecht heeft ontzettend veel geholpen aan de versnelling.'

Maar is het glas half vol of half leeg?

'Ik probeer te zeggen dat Europa zo veel meer doet dan Nederland zelf zou hebben gedaan. Dus Europa zet er wel druk op, en natuurlijk probeert Nederland er onderuit te komen. Nederland is regelmatig ook heel onhandig in de implementatie van richtlijnen van Europa. Wij doen onszelf af en toe dingen aan die helemaal niet hadden gehoeven. Bijvoorbeeld als het gaat om de luchtkwaliteit. Wij waren vrij streng in de leer, maar in andere landen saldeerden ze voor een groter gebied waardoor er veel meer mocht. Ik denk dat de juristen hier niet hebben nagedacht over de consequenties. Met als gevolg dat heel Nederland ging klagen over Brussel.'

Er is anders nogal wat commentaar op de EU.

'Weet ik. En ik zal zeker niet zeggen dat de EU ideaal is. Maar ik heb er voor mijn studie Europees recht wel wat rondgekeken en op dit gebied is de totaalindruk positief. Zonder de EU had Nederland nog steeds geen landsbrede eisen aan de luchtkwaliteit gesteld, hadden we zwakkere klimaat-eisen gehad en was de auto-industrie minder hervormd. Dus er zijn inderdaad klachten, maar voor een deel doet Nederland zich de proble-

men zelf aan omdat het de Brusselse regelgeving onhandig uitvoert. Het 130 kilometer per uur verhaal ligt toch echt aan Nederland zelf, niet aan Brussel.'

Urgenda sleept de staat voor de rechter, omdat jullie vinden dat het overheidsbeleid uiteindelijk zo weinig oplevert dat het een onrechtmatige daad is en gevaarlijk is voor de bevolking.

'Ja, en het is nu zo ernstig dat wij denken: dit heeft zowel voor onszelf als voor de volgende generatie desastreuze gevolgen. Je hebt als overheid de plicht – zie de Grondwet – om goed te zorgen voor je burgers. Dat gebeurt nu niet. Kennen jullie het Kelderluik-arrest? De juridische analyse van Urgenda in deze zaak komt ongeveer overeen met wat Roger Cox in zijn boek 'Revolutie met recht' over dat arrest heeft geschreven (zie kader –red.).'

Hoe ver kun je komen, als Urgenda haar zin krijgt?

'Parallel aan de rechtszaak zijn we een rapport aan het maken om te laten zien dat je in 2030 over zou kunnen gaan op een duurzame energievoorziening én wat dat dan betekent. Wel, dat betekent dat elk huis energieleverend is geworden, dat we in het personenvervoer voor een groot deel elektrisch autorijden, dat je die elektriciteit duurzaam gaat opwekken met zon en wind en dergelijke, dat de chemische industrie moet overschakelen op groene grondstoffen en ga zo maar door. Je moet veel meer denken in innovaties en trendbreuken. Op een gegeven moment wordt energie zó duur dat we een heleboel dingen minder gaan doen dan nu. Het moet in mijn ogen niet 99 euro gaan kosten om naar Zuid-Spanje te vliegen. Dat bedoel ik. Het duurt misschien nog tien jaar, maar volgens mij gaat het allemaal gebeuren. We krijgen veel betere accu's, andere opslagmedia, we gaan veel doen met de derde generatie biomassa (bijv. algen en wieren). Ik denk enerzijds dat sommige dingen gewoon anders en minder gaan worden, maar dat er anderzijds ook zaken bijkomen waar je nu nog helemaal niet aan hebt gedacht of die je je nauwelijks kunt voorstellen. En die toch zullen gaan gebeuren. Dus volgens mij kunnen we in 2030 overgaan op een duurzame energie-

Het Kelderluik-arrest is een bekend stuk jurisprudentie. In het lezenswaardige boek van Roger Cox staat het beschreven¹.

In een donker Amsterdams café komt Coca-Cola nieuwe kratten brengen. Die moeten naar de kelder. De bezorger zet een luik open en loopt terug voor de volgende kratten. Het nog steeds geopende luik ligt vlak voor het toilet. Een man wil daar naartoe, ziet het open luik niet, valt en breekt zijn been. Hij stelt de bezorger en de firma Coca-Cola aansprakelijk en wint dat tot in hoogste instantie. De logica is dat de bezorger nodeloos een gevaarlijke situatie gecreëerd heeft en dat hij dat met eenvoudige middelen had kunnen voorkomen, bijvoorbeeld door er een tafel voor te zetten. De achteloze gevaarstelling is verwijtbaar. De achterliggende gedachte is dat niet alle gevaren bij voorbaat door de wetgever te voorzien zijn. Er is een soort vangnet in de vorm van een algemeen beginsel.

Cox gebruikt in zijn argumentatie ook de juridische ervaringen met asbest. Vanaf ongeveer 1969 (de publicatie van Stumphius e.a.) hadden producenten en verwerkers van asbest het gevaar kunnen kennen. Wie na die tijd nog mensen met asbest liet omgaan zonder afdoende bescherming, stelde hen bloot aan gevaar en dat was verwijtbaar, aldus het hoogste rechtsorgaan – zelfs al bestond er toen nog geen specifieke wetgeving voor asbest.

Vervang 'asbest' of 'het kelderluik' door de dreigende effecten van de klimaatcrisis en het opraken van de goedkope olie, en men ziet ongeveer de grote lijn van de argumentatie van Urgenda voor zich.

voorziening en overgaan van fossiele op groene grondstoffen, mits we *energy-efficiency* serieus gaan nemen en kringlopen gaan sluiten. Er zit dus echt een ander economisch model achter. Het belastingsysteem zal eigenlijk op de schop moeten, dus dat je belasting heft op vervuiling, CO₂ en grondstoffen, en niet op arbeid. Een aantal dingen zal substantieel moeten veranderen om dit voor elkaar te krijgen. Maar het kán wel. De vraag is gewoon: wanneer gaan we er de noodzaak van inzien. Wij proberen dat te agenderen en ook te laten zien hoe dat dan kan. En in dat rapport

Het Drijvend Paviljoen in Rotterdam, een duurzaam initiatief waarbij Urgenda betrokken is. Het is een kleinschalig experiment dat als eerste stap dient voor een drijvende wijk en uiteindelijk een drijvende stad.

gaan we laten zien hoe je in 2030 naar een andere economie zou kunnen gaan en ook wat dat betekent. En natuurlijk gaat dat niet zonder slag of stoot. Natuurlijk zullen veel mensen zeggen: in theorie kan het wel, maar het zal niet gebeuren. Het is mijn taak om te zeggen dat het wél kan gebeuren: het kán wel, maar jij wil het niet.'

Jullie zijn een actiegroep. Jullie willen dingen, maar uiteindelijk moet de politiek die overnemen. Welke politieke eisen stellen jullie aan het parlement?

'Om heel veel meters te maken met duurzame energie en ook om het

Urgenda is een actie-organisatie voor duurzaamheid en innovatie die Nederland sneller duurzaam wil maken, samen met bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren. Dat doet de stichting aan de hand van een langetermijnvisie, een concreet actieplan tot en met 2050 en icoonprojecten die dienen als voorbeelden om te laten zien wat duurzaamheid op verschillende gebieden in de praktijk betekent. Daarnaast organiseert Urgenda onder meer de Dag van de Duurzaamheid en regiotours om voorlopers te ondersteunen bij het uitbouwen van hun duurzaamheidsbewegingen. Voor meer informatie zie: www.urgenda.nl

vertrouwen in de politiek te herstellen zou de politiek nu eindelijk eens moeten luisteren naar mensen die al jaren lobbyen voor dat zogenaamde salderen op afstand. Nu is het namelijk zo dat als je zonnepanelen op je dak zet, dat je mag wegstrepen wat er overdag binnenkomt aan zonne-energie tegen wat je 's avonds verbruikt. Daarmee betaal je alleen over het restant energiebelasting. Maar dat mag niet als je diezelfde panelen op een weiland zet, op het dak van je burens of bij de boer om de hoek. En dat is salderen op afstand: niet alleen op je eigen dak maar ook op het dak van iemand anders. Als je dat mag, dan betekent dat feitelijk dat je 22 à 23 cent per kilowattuur ontvangt voor je stroom; en dat betekent weer dat de business case voor elk project rond zou zijn. Dan zul je zien dat er massaal industrieterreinen volgezet worden, daken van fabrieken, weilanden. Dan krijg je een enorme hausse aan duurzame energie erbij. Dan zullen sommigen zeggen: leuk, maar het is een druppel op een gloeiende plaat. Maar het heeft in mijn ogen meerdere werkingen. Ten eerste is het substantieel: als je alle huizen gaat verduurzamen dan levert dat wel degelijk iets op. Ten tweede speelt er ook een enorm psychologisch effect. Als je door Duitsland rijdt zien bij wijze van spreken de daken blauw van de zonnepanelen. Dat

wakkert ook de discussie aan en dat maakt ook dat de Duitsers positief zijn over de verduurzaming van hun energievoorziening. In Nederland is er enorme achterstand op dat terrein. Hier houdt de politiek al jarenlang haar poot stijf. Dus dat salderen op afstand is een heel belangrijke. Ik noemde verder al de herziening van het belastingstelsel als een cruciaal punt. Als je dat voor elkaar zou krijgen, dan bewerkstellig je echt een draai in je economie. Als alles wat grondstoffen verbruikt en alles wat CO₂ uitstoot duurder wordt, en de belasting op arbeid juist goedkoper, dan is dat enorm positief voor duurzame vormen van energie, alsmede voor het circulair maken van de economie. En een laatste: maak de koplopers tot norm. Sta bijvoorbeeld bij witgoed alleen nog de verkoop van A- en B-energielabels toe en verbied de rest.'

¹ Roger Cox: Revolutie met recht, ISBN978-90-817975-0-4, Stichting Planet Prosperity Foundation, www.revolutiemetrecht.nl

In de Tribune van januari staat een interview met Marian Minnesma over de rechtszaak tegen de staat, de Urgenda-actie 'Wij willen zon' en de frictie tussen media en wetenschap: www.sp.nl/nieuws/tribune/201301